

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

CİLT : 14

Birinci inikat

1 . XI . 1944 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Havale edilen evrak	2	3. — Seçimler	9
2. — Nutuklar	2	1. — Meclis Reisi seçimi	9
1. — Reiscumhurun nutku	2:8	2. — Reisvekilleri, İdare Âmirleri ve Kâtipler seçimi	9

1. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1. — Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğünün 1941 malî yılı katî hesabı hakkında kanun lâyihası (1/354) (Divanı Muhasebat Encümenine);

2. — Devlet Konservatuarı hakkındaki 3829 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası (1/355) (Maarif ve Bütçe Encümenlerine);

3. — Kanunlarda geçen Başkomandan, Başkomutan ve Başbuğ tâbirleri yerine kaim olacak unvan hakkında kanun lâyihası (1/356) (Millî Müdafaa Encümenine);

4. — Maliye Vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair olan 2996 sayılı kanunun 21 nci maddesinin 2 nci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası (1/357) (Maliye ve Bütçe Encümenlerine);

5. — Nakil vasıtaları hakkındaki 3827 sayılı kanuna ek kanun lâyihası (1/358) (Bütçe Encümenine);

6. — Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü 1944 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hak-

kında kanun lâyihası (1/359) (Bütçe Encümenine);

7. — Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğünün 1941 malî yılı katî hesabı hakkında kanun lâyihası (1/360) (Divanı Muhasebat Encümenine);

8. — Yedeksubay ve yedek askerî memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun 3923 sayılı kanunla değiştirilen 3 ncu maddesine bir fıkra ilâvesine dair kanun lâyihası (1/361) (Millî Müdafaa Encümenine);

Tezkereler

9. — Orman Umum Müdürlüğünün 1940 malî yılı katî hesabına ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (3/206) (Divanı Muhasebat Encümenine);

10. — Posta, Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabına ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (3/207) (Divanı Muhasebat Encümenine);

11. — Temyiz Mahkemesinde kurulan Hususi Daire kadrosunun tasdikına dair Başvekâlet tezkeresi (3/208) (Bütçe Encümenine).

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 14,50

MUVAKKAT REİS — R. Canitez

MUVAKKAT KÂTIPLER : V. Uzgören (Kütahya), B. K. Çağlar (Erzincan), N. Frat (Samsun), K. Turan (İsparta).

REİS — Yoklamaya başlıyoruz.
(Afyon Karahisar intihap dairesinden başla-

narak yoklama yapılmıştır).

2. — NUTUKLAR

1. — *Reisicumhurun nutku*

REİS — Ekscriyet vardır.

Şimdi Reisicumhur Hazretleri teşrif buyurarak yılbaşı nutuklarını okuyacaklardır.

(Reisicumhur İnönü sürekli alkışlar ve yaşa sesleri arasında Riyaset kürsüsünü işgal buyurdular).

Büyük Millet Meclisinin Sayın Azası:

Yedinci İntihap Devresinin ikinci yılını açıyorum. Büyük Millet Meclisinde şerefle oturan siz aziz arkadaşlarımı engin sevgilerle selâmlarım.

(Alkışlar). Devlet idaresinin zor senelerinden birini dikkatli, verimli çalışmalarımızla geçirdik. Önümüzdeki senenin şartları da çok nazik olacaktır. Büyük Meclisin, içerde ve dışarda raslayacağımız ehemmiyetli vaziyetleri doğru kavrayışla ve isabetli tedbirlerle kıymetlendireceğine emniyetim vardır.

Muhterem Arkadaşlar:

Son senelerimizin başlıca kaygısı memleket içinde beslenmenin güçlüğü ve ihtikâr belâsının zararları olmuştur. Milletlerin bugünlerinin ve geleceklerinin emniyetleri büyük ölçüde başlıca

kaygıları iken memleket içindeki beslenme meselesi, ayrıca bir ehemmiyet kazanmıştır.

Maliye bakımından, ağır bir yükü, büyük bir ordunun türlü ihtimallere karşı heran hazır bulundurulması, Türk Milletinin yaşamak kabiliyetinin temel meselesi olarak devam etmiştir. (Alkışlar).

Büyük harp ve siyaset devrelerinin fena arkadaşı olan salgın hastalıklar da memleketimizi tehdit etmekten geri kalmamıştır.

Mahrumiyetler, ağır fedakârlıklar ile beraber Cihan Harbinin bütün siyasi emniyetsizlikleri ve kararsızlıkları, her millet içinde eksik olmayan zayıf karakterler üzerinde iktisadi ve siyasi bakımdan tesirlerini göstermiştir.

İşte bu vaziyet içindedir ki, Cumhuriyet Hükümeti ve Büyük Millet Meclisi geçen seneyi başarılı sayılabilecek surette geçirmiştir. Her isabetli tedbirin daha iyisi daima söylenebilir. Milletler hayatında hiç bir iyiliğin yeter görülmesi tabiidir. Aneak durumun nisbî olan iyileşmesini takdir edebilmek, millî yaşayışların temeli olan kendine güvenme duygusunun beslenmesi için şarttır. Türk milleti kendi çalışkanlığı ve fedakârlığı ile memleketinin daima iyiliğe götürüldüğünden ve içinde bulunduğu durumlar ne kadar dolaşık olursa olsun, isabetli tedbirleri bulabilecek bir Millet Meclisine malik olduğundan emin olabilir. (Alkışlar).

Hükümet geniş ölçüde müspet iktisadi tedbirlere ehemmiyet vermekte tamamiyle haklı çıkmıştır. Millet ekonomisinin her dalında çalışan Vekillerimiz daha geniş istihsal etme, kısa ve uzun vâdeli daha esaslı cihazlanma işlerinde büyük gayretler göstermişlerdir.

Ziraat Vekilliği, bu memleketin en çok vandasını ilgilendiren bir alanda, her konuyu kavrayan geniş bir programa girmiştir. Teknik çalışmayı öğretmek, teknik âletlerin elde edilmesini mümkün kılmak için esaslı kanunlar kabul ettiniz. Zirai Donatım Kurumunca daha ilk senesinde 167.000 parça ve 8.000 tona yakın malzeme dağıtılmıştır. Ziraat aletleri için elde bulunan fabrikalar verimli bir hale getirilmiştir. Ziraat makinalarını daha geniş ölçüde memlekette yapmak için çalışıyoruz. Ziraat mütehasısları ile köylüye kadar yaklaşacak surette geniş bir ziraat teşkilâtına bu sene başladık. Üç vilâyette giriştiğimiz tecrübeden hüküm vermeye yarayacak neticelerin alınabilmesi için, bunu, hiç olmazsa türlü iklimde on vilâyette yaymak mecburiyetindeyiz. Eğer kuvvetle ümit ettiğim gibi bu sene Toprak Kanununu çıkarırsak, ziraat bakımından büyük neticeler verecek ve içtimai bünyemizin esas bir meselesi olan dâvayı temel bir tedbire bağlamış olacağız (Alkışlar).

Devlet eliyle yaptığımız ziraat işleri verimli bir şekilde ilerlemektedir. 1942 senesinde 21.000 dekarla başladığımız işletmeye 1943 sene-

sinde 780.000 dekarla devam ettik. Bu sene 1.000.000 dekar işleyeceğiz.

Bu işletmeler memlekette tohum ıslahının büyük kaynağı, memlekette teknik ziraatı yaymanın geniş örneği ve olağanüstü zamanlarda millete beslenmenin kıymetli yardımcı olacaktır.

Hayvanerlik işleri, büyük gayretle ele alınmıştır. Memleketin ekonomisinde hayvan zenginliğimiz küçük görülmiyecek bir derecededir. Fakat gerek sayı, gerek değer bakımından daha çok ihtiyaç karşındayız. İptidai şekilde hayvan yetiştirme, teknik şekilde iyileştirilecektir. Hele bu memleketin en esaslı bir derdi olan hayvan bakımı meselesi, şuurda ve usulde temelinden düzeltilmek lâzımdır. Millete ve Hükümetçe bu hususta çok çalışmaya mecburuz.

Orman işleri iyi yolda ve geniş adımla ilerliyor. Bugün Türkiye ormanlarının % 83 nü karşılayan 8.770.000 hektar, 73 Devlet işletmesinin eline geçmiştir. Önümüzdeki yıl daha 14 işletmenin açılmasıyla bütün Devlet ormanlarından, özel kazancından başka bir şey düşünmeyen yok edici baltalar tamamıyla sökülüp atılmış olacaktır. Hususi ormanların meselesinin de kanun yolu ile çözülmesiyle, bütün milletin kıymetli varlığı olan ormanlarımız tam kurtuluşu ermiş olacaktır. Yeşil ve güzel Türkiye'yi kurmakta olan genç mühendislerimiz ümit verici bir hevesle çalışmaktadırlar. Onları, şimdi, yeni dikmelerle orman varlığımızı arttırmak ve ağaçsız köylerimizi ağaçlandırmak gibi büyük bir vazife bekliyor. Uzun senelerde neticesi görülecek bu vazifeyi hakkıyla yerine getirmek için bir gün kaybetmeden işe koyulacağız.

Memleketin büyük bir meselesini daha şimdiden Ziraat Vekilliğinin mesuliyeti sahasına yerleştirmek istiyoruz. Memleket, sıhhi bir surette yaşamının gerekli kıldığı yağ istihlak etme derecesinden çok az miktarda yiyecek yağı kullanıyor. Hayvani ve nebatî yağ istihsalimiz ihtiyacımıza yeter miktarda değildir. Bu konuda etraflı tedbirler almağa başlamalıyız.

İktisat Vekilliğimizin mesuliyetinde olan endüstri ve maden işletmeleri verimlerini arttırmışlardır. Hususi endüstrinin çalışmaları da iyi haldedir. Harpten evvelki istihsalin ilerisinde olan geçen seneki kömür verimi bu sene daha ziyade arttırılmıştır. Bir aralık, bütün memleketin hayatını tehdit eder bir darlığa düşmüş olan kömür meselesini, iki senelik çalışma ile bugünkü haline getirmek hakiki bir başarıdır.

Linyit istihsalimiz büyük ölçüde harp zamanında başlamıştır denilebilir. Bu sene de verim az sayılmayacak kadar artmıştır. Memleketi geniş ölçüde ve her alanda linyit kullanmağa alıştırmak umumî hayat için lüzumlu bir tedbirdir. Gelecek seneler için ümitli olmamıza sebepler vardır.

Karabük Demir ve Çelik fabrikalarımız, güçlükleri öğrenip yenmekte ve verimini arttırmaktadır. Memleket endüstrisinin temeli olacak olan bu konuyu geliştirip mükemmel hale getirmeye sebatla devam edeceğiz.

Maden aramalarımızda yeni kükürt ve bakır yatakları bulunmuş olmaktan seviniyoruz.

Petrolde ümidimiz kuvvetli olarak devam ediyor.

Kâğıt fabrikasını bu sene yeni tesislerle genişlettik.

Selüloz endüstrisi, ana tesislerini kurmuştur. Bundan, ilerisi için bir çok alanda geniş faydalar bekliyoruz.

Memleketin dokuma müesseseleri, emniyetli bir halde kurulmuş ekonomi cihazı olarak memleketin bünyesinde sağlam bir yer tutmuştur. Verimler, teorik kabiliyetlere kadar yükselmiştir. Pamuk mahsulümüzün büyük mikyasta alıcısı olan dokuma endüstrimiz yakın gelecekte memleketin bütün ihtiyaçlarını karşılamak amacındadır.

Şeker endüstrisi, İkinci Cihan Harbi devrinde memleketi büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştır. Bu konuda eksik kalan ihtiyacımızı süratle tamamlayacağız.

Yapı malzemesi endüstrimiz, memleketin imarını kolaylaştırmaktadır. Bu konuda memleketin her köşesine dağılmış kirece ve tuğlaya kadar en küçük malzemeyi bol ve ucuz veren bir sisteme şiddetle muhtaçız. Hususi, resmî bütün teşebbüsler için temiz ve sağlam yapı malzemesi tedarik etmekte gelirlî bir çalışma alanı vardır.

Kimya endüstrisine bu cihan harbinde bazı kurumlara girmiş bulunuyoruz. Bunun eksikliğinden çok sıkıntı çekiyoruz. Bu endüstrinin temel maddelerini elde etmek için süratle ve cesaretle işe girişmek zorundayız.

Ekonomi hayatımızda kooperatifleri çoğaltmak ve iyileştirmek için Hükümet her teşviki yapmaktadır.

İş hayatının hukuki münasebetler, sosyal ve sıhhi icaplar bakımından düzenlenmesi, Cumhuriyetin en çok ehemmiyet verdiği konulardan biridir. Hükümet, kendi elindeki kurumlarda çalışan işçilerin hallerini ve yaşayışlarını iyileştirmek için büyük gayretler göstermiş, ve büyük masraflar yapmaktadır. Bu emeklerin müsbet neticelerini alıyoruz. İş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortası kanunu ile sigorta idaresi teşkilâtına bakacak kanun projeleri yürürlüğe girince, iş ve işçi hayatının düzenlenmesinde yeniden kuvvetli adımlar atmış olacağız.

Ticaret Vekillığının çalışma konuları, büyük ehemmiyetlerini muhafaza etmektedirler. Hükümet, Cihan Harbi devresinde, her mem-

leketin başlıca varlığı olan stokları vücutte getirmek için, bu sene takdire değer neticeler elde etmiştir. İki sene evvel büyük şehirlerimizi günü gününe beslemek darlığında iken, bugün Ticaret Vekillığının kontrolü altında stoklar biriktirilmiştir. Bu stoklar, bu memlekette hiç bir zaman görülmemiş derecede ehemmiyetli miktardadır. Günü gününe beslenmek kaygısını çekmiş olan şehirlerimiz, kesiksiz bir intizamla ve uzun zamanlara yetecek ambarlarla beslenmektedir. Hükümetçe dağıtılan yiyecek tayınlarının arttırılabilmesi de, kaydolunmağa değer bir muvaffakiyettir.

Pahalılıkla uğraşma başlıca Hükümet meselesi olmakta devam ediyor. Dış ticaret işi, Hükümetin üzerinde çok çalıştığı bir konudur. Hemen bütün Avrupa piyasasının kapanması ile güleşen ticaret durumunu yeni tedbirlerle kolaylaştırmak ümidini muhafaza ediyoruz. Vatandeşlarımız bilmelidirler ki, bütün istihsallerimizde fiyat ve maliyet meselesi, dış ticaretimizin başlıca konusu haline gelmiştir. Cumhuriyet Hükümeti, harp sonu ve harp sonrası devrinin memleket ekonomisi bakımından bu büyük meselesini düzenlemek için, bütün malî ve ekonomik alanlarımızda gerekli tedbirleri almaktadır. Henüz ne şekil alacağı belli olmayan dünya ekonomisi icapları ile ve fiyatları ile olduğu kadar, kendi iç ve dış malî borçlarımız ve millî ekonomimizle ilgili olan bu meselenin tedbirlerini tedrici olarak ihtiyatla bulup tatbik etmeye çalışacağız. Millî ekonomimizde müstahsili şimdiden her memleket nispetle daha serbest bırakmak sayesinde geçirdiğimiz bir çok sıkıntılara karşılık olarak, biz harp sonrası ekonomik sarsıntılara daha sağlam bir surette dayanabileceğimize inanıyoruz.

Sayın Arkadaşlar :

Münakale işlerinin memleket hayatının her alanında gösterdiği kesin tesir, geçirdiğimiz senelerde yüksek dikkatinizi çekmiştir. İkinci Cihan harbi esnasında münakale teşkilâtımızı arzu ettiğimiz kadar genişletip cihazlamak imkânlarımız mahdût olmuştur. Geçirilen tecrübelerin, geniş imkâna kavuştuğumuz ilk zamanlardan itibaren faydalı ve tesirli olacağını umuyoruz. Büyük Meclisin ilk imkânda kara, deniz ve hava taşıtlarında, posta, telgraf, telefon ve radyo işlerinde süratle genişleme ve cihazlama yoluna gireceğine eminim. Elimizdeki vasıtaların kullanılması, ihtiyaçların nispetsiz derecede arttığı gözönünde tutularak düşünülmelidir. 1938 senesinde kara ve deniz vasıtalarıyla taşınan yoleu adedi 21 634 000 idi. Aynı vasıtalarla ve aynı senede 3 900 000 ton eşya taşındı. 1943 senesinde taşınan yoleu 44 800 000 ve eşya 8 600 000 tonu geçmiştir. 1944 rakamları daha artmış olacaktır. Büyük askerî taşımalar araya girince, münakale eha-

zımızın ne büyük mesuliyetleri başarmaya çalıştığını anlaşıyor.

Postada, 1939 da taşınan 87 000 000 mektuba karşılık, 1943 senesinde 114 000 000 mektup götürülmüş ve 1939 senesinin 6 000 000 telgrafına karşılık, 9 600 000 telgraf çekilmiştir. Telefon hatlarımızın çalışması aynı şekildedir. Bütün bu hatlar gelecek tasavvurlarımıza ve ihtiyaçlarımıza göre çok azdır.

Havayollarımız ise, bütün memleketi kaplayacak surette ve süratle kurulmak lâzımdır.

Radyoda şiddetle hissolunan ihtiyaç karşılamak için esaslı tedbirler aldık. Yeni istasyonlar süratle meydana getirmek için Hükümet dikkatle çalışıyor.

Münakale vekillüğümüz, kendi işlerinin yalnız her türlü taşıt ağlarını genişletmek olmadığını takdir etmiştir. Ehliyetli ve emniyetli personel yetiştirmek için gerekli tedbirleri almak yolundadır. Yeni kanunlar Büyük Meclise sunulacaktır. Münakale işleri bir de büyük millî ilgi meselesidir. Zamanın hecpları olan kısımlar ve nizamlar milletçe, hepimizin faydası için alınmış zaruri tedbirler olduğunu kabul etmeliyiz. Hele bütün münakale vasıtalarımızın kendi öz malımız olduğunu düşünerek onları bu gözle değerli tutmalıyız. Bir şehirde kaldırım üstünde yürümekten, hava seferlerine kadar bütün münakale usullerine severek kendimizi uydurmak anlayışına varmalıyız. Bu hususta eksikli kaldıkça, yeni ve her çeşit münakale vasıtalarından ne kadar çok elde etmek de, yine medenî bir memleketin temel kudreti olan münakale intizamını meydana getiremeyiz. Gerek terbiye ve telkin ve gerek kanun bakımından çok gayrete ihtiyacımız vardır.

Sayın Arkadaşlar!

Nafia işlerini Türk milletine söylerken kullanacağım kısa cümlelerin ehemiyetleri takdir olunacaktır ümidinedeyim. Elâzığ - Van demiryolunun 70 kilometrelilik bir kısmında inşaatı devam ediyoruz. Yakında döşemeğe başlayacağız. Daha ilerideki tünelde ve köprülerde inşaat artmıştır.

Dirabakır - Cizre hattında 159 neu kilometrede Kurtalan istasyonuna vardık.

Tavşanlı şube hattı ile Zonguldak - Kozlu inşaatı tamamlanmıştır.

Sivas - Erzurum hattının uzatılmasına yakında başlıyoruz.

Yeni demiryollarının geçecekleri yerleri şimdiden tesbit ediyoruz.

İskenderun limanının inşaatı yakında bitecek ve bir iki ay içinde işletmeğe açılacaktır.

Trabzon ve Ereğli limanlarının önümüzdeki aylarda inşasına başlanacaktır.

Su işlerinde, son defa kabul buyurduğunuz 40 000 000 liralık ek tahsisatla eldeki program aksamadan devam ettiriliyor. Bu sene Salihli, Menemen, Nazilli, Tarsus, Adana ve Tokat bölgelerinde sulamağa geçilmiştir. Şimdiye kadar yal-

nız masraf etmekle geçen bu işlerimiz, artık verimli devresine girmiş bulunuyor. Eskişehir, Bergama ve Samsun dolaylarında dereleri düzeltme ve bataklık kurutma işleri tesirlerini göstermeğe başlamıştır. Binlerce dekar toprağımız işlenmek için meydana çıkmış ve millî sıhhatte iyilikler görülmüştür.

Şose ve köprü işlerinde meydana getirilen eserler de az değildir.

Yapı ve imar işleri geniş ölçüde devam ediyor. Geçen sene yapı işleri için 20 000 000 liradan fazla para harcandı. Şehir ve köylerimizin plânlaştırılması geniş ölçülere varıyor.

Canımızı yakan deprem yıkıntılarını tamir etmek için memleket çok takdire değer gayret göstermiştir. Bir çok felâket yerlerinde % 90 a yakın yapılar vardır. Nafiamız, deprem bölgelerindeki yeni yapıları fennî şekle sokmak için faydalı tedbirler almaktadır. Deprem felâketlerine karşı ilk ve acele yardımları devamlı surette hazır bulunduracak bir iktidara geliyoruz. Bütün bu işlerin dar zamanlarda ve Devlet'in büyük malî yükler altında bulunduğu sıralarda yapıldığını düşünmek, Cumhuriyetin verimli idaresini anlamak için yetecektir.

Nafiamızın, bildiklerimizden başka olan yeni, acele meselelerini hulâsa etmek isterim. Bunların başında elektrik işleri gelir. Memleketin endüstriyel, ekonomik, sosyal bakımdan büyük ihtiyaç olan elektrik kaynaklarını geniş ölçüde ve biranevvel vücede getirmeliyiz. Bir defa bu teşebbüslere başladıktan sonra, bütün memleket hayatındaki derin tesirlerini hayretle göreceğiz.

Yol inşaatı şimdiye kadar olandan daha başka bir görüşle ele alınmak lâzımdır. Motorlular vasıtalarına karşı dayanıklı olan, demiryolları gibi memleketin her köşesine ulaşan ve daimî bakım ve tamir teşkilâtı üzerine oturan yol ağrı, memleketin başlıca meselelerindenidir.

Nafiamızda yapı işlerinin kontrolü ve düzenlenmesi çok genişletilmek ve çok kudretli bir hale getirilmek lâzımdır. Bu memlekette uzun zamanlar sürececek hususi ve resmî şahıslara ait devamlı yapı işleri olacaktır. Nafiamın yapı işlerinde toplanan Devlet kontrolü, bu engin millî çalışmayı çabuk ve faydalı kararları ve tedbirleri ile kolaylaştıracak şekilde cihazlanmalıdır.

Nafiamızın ilk fırsatta sağlamağa mecbur olduğu bir büyük mesele de, bütün işçilik hayatımızı teknik vasıtalarla donatmaktır. Yeni teknik vasıtalarla bezenmiş bir işçi takımı şimdiye kadar kullandığımız şekilde on kat işçiden daha çabuk ve daha çok eser vücede getirir. Yeni tertiplenmenin masrafları da, göze alınmayacak kadar çok değildir. Gelecek zamanların engin bayındırlık hamlelerini, ancak teknik vasıtalar işçi takımları ile başarabileceğimizi esaslı olarak gözönünde tutmalıyız.

Arkadaşlar :

Sihhat teşkilâtımız, bir aralık korkulu şekil almış olan salgın hastalıklarla muvaffakiyetle savaşmıştır. Önümüzdeki sene ve harp sonrası seneleri de, salgınlar ihtimali, ilâç darlığı içinde geçecektir. Sıhhiye teşkilâtımızın ileriye gören ve vatandaşları telkinleri ve tedbirleriyle hazırlayan çalışması yanında, vatandaşların da sıhhat tavsiyelerine yürekten yardımı esirgememelerine birinci derecede muhtacdır. Milletın sıhhatini umumî kanunlara ve geniş tesislere bağlamak politikası, Cumhuriyetin anlayışıdır. Önümüzdeki senelerde sıhhat politikamıza büyük gelişmeler sağlamak, kıymetli hedefimizdir. En uzak köşelerine kadar memleketi kavrayacak doktor teşkilâtı kurmak niyetindeyiz. Her nevi sıhhat kurumlarının istediği masrafları, bir programa bağlayarak, göze alacağız. Bütün köylerimizde ebe ve sağlık memuru bulundurmak için etraflı tedbirlere başvurduk. Yeni okullardan ve yeni fakülte-den ihtiyacımızı karşılamak için esaslı yardımlar bekliyoruz.

Malarya ve öteki içtimai hastalıklarla mücadele için en yakın fırsatta bütün memleketi kaplıyacak bir miyasta genişletmeliyiz.

Arkadaşlar :

Gümrük ve İnhisarlar Vekillliğimizin işleri gelişme ve ilerleme yolundadır. Gümrük işlerinde ehliyetli personel yetiştirmek için tesirli tedbirler alınacaktır. Gümrük tarifesi meselelerini yeni ihtiyaçlara göre gözdebilmek için şimdiden hazırlıklara başlanmıştır. Gümrük işlerimiz, kaçakçılıkla uğraşmak için teknik vasıtalar, memurların yetişmesi için kurslar ve dersler, bir çok yapı ve kurumlar şeklinde ve Gümrük Tarife Kanunununda yeni hükümler halinde, bütün olarak ele alınmıştır.

İnhisarlar, Devletin büyük kurumu haline gelmiştir. Ehemmiyetli endüstri dalları kurmak, çiftçilerimizi korumak ve onlara yardım etmek bakımından inhisarlar takdir olunacak kıymet göstermiştir.

Bira ve şarap endüstrisinde ileriye ait ümitler kuvvetlidir. Bira yapımı 7 000 000 litreden 20 000 000 litreye, şarap 2 000 000 litreden 6 500 000 litreye yavaşmıştır. Yeni bira fabrikaları ve memleketin her tarafında nümune şaraphaneleri kurulmaktadır. Yemiş usareciliği ümit verici yoldadır. Ağır içkilerin kullanılmasını azaltmak ve bu yolda çalışarak büsbütün kaldırmak siyaseti, fennî ve içtimai tedbirlerle ve dikkatle takip olunuyor.

Tuz dağıtımında iyileşme vardır. Kahve ve çay ihtiyacı oldukça karşılanmaktadır.

Kibrit endüstrisinde yapım kusurları düzeltilmek için muvaffakiyetle çalışılıyor. İhtiyaç tamamıyla önlenmiş gibidir. Önümüzdeki za-

manda sıkıntıya uğramamak için stok tedbirleri de alınmıştır.

Devlet İnhisarları 1939 da 8 500 000 lira masrafa karşı 50 000 000 lira alırken, 1944 de 17 000 000 lira masrafa karşı 185 000 000 lira tahmin edilmiştir ki, bunların Devlet bütçesindeki ehemmiyeti kolay anlaşılabilir.

Arkadaşlar :

Adliye işlerimiz yeni hamlelerle gelişme yolundadır. Teşkilâtın genişletilmesine ve onlara yeni vasıtalar verilmesine çalışılıyor.

Adli Sicil Kanunu ile hâkime yeni imkânlar hazırlanacak, Adli Tıp Kurumu kuvvetlendirilecektir.

Mahkûmları islâh etmek için, iş esası üzerine kurulmuş cezaevleri ehemmiyet verilecek bir muvaffakiyet göstermiştir. Gelecekte daha geniş ve daha verimli netice bekliyoruz.

Suğlu çocukların terbiyesine bakan kurum daha kudretli hale getirilecektir.

Ehliyetli adliye mensubu yetiştirmek için her türlü tedbirler bir arada takip olunacaktır.

Aziz Arkadaşlar :

Maarif işlerimiz yakın alâkanıza cevap verecek bir gelişme içindedir. İlköğretim meselesini memleketin büyük bir davası olarak ele almış bulunuyoruz. Köylerde bu seneki programa konan 1 750 okulu meydana getirmek için vatandaşlar ve idare mekanizmamızın bütün değerli unsurları var kuvvetiyle çalışmaktadırlar. Neticeler, yakın bir zamanda milletin takdirine arz olunacaktır. Köy okulları programının gelecek seneye düşen kısmını yapmak için şimdiden işe girişmiştir.

Bu sene ilkokulların birinci sınıfına giren çocuklarımızın sayısı ehemmiyetli bir artma gösterecektir. Her halde 300 000 sularına varacağız.

İlkokullarda devam meselesini millete ve idarece daima gözönünde tutmak için bütün dikkatler uyandırılmıştır.

Yine bu sene köyler için mesleki teknik öğretimi verecek 200 e yakın bölge okulu açılmasına çalışılıyor. Bu, yeni bir ilerlemenin başlangıcı müjdesidir.

İlköğretimde şehir ve kasabalarımıza dokunan okul yapısı meselesi kanun projesi halinde yüksek himmetinize sunulacaktır. İçtimai ve millî bütün gelişmelerin temeli olan ilköğretim işinin bu esası kanununu da yürürlüğe geçirmenizi yürekten dilerim.

Orta öğretimin geleceği için bir öntasarı hazırlanmıştır. Değerli öğretmenleri süratle yetiştirmek, orta öğretimin istediği tesisleri ve vasıtaları sağlamak mühim masrafa ihtiyaç gösterecektir. Millete bu fedakârlıkları göze almak için esas unsur, ihtiyacın hakkıyla takdir olunmasıdır. Bugün orta öğretim prog-

ramları, zamanın ilerlemesi ve ihtiyaçlarıyla ilgili olarak çok ağırlaşmıştır. Çocuklarımızın öğrenimde en yüklü çalışmalarını, orta öğretim devrinde yaparlar. Büyütmeden söyleyebiliriz ki, bugünkü orta öğretim programı, bizim öğrenme çağımızdakinden iki seneye yakın daha zengindir. Bu öğretimi hakkiyle verebilmek için değerli ve yeter sayıda mütehassıs öğretmenlerin az öğrenciyi karşılamakta oldukları, iyi vasıtalı okullara ihtiyaç vardır. Ancak bu suretle, bilgisi temelli ve az kayıp veren öğrenci kütlesi elde edebiliriz.

Yüksek öğretim kurumlarımızın eksiklerini tamamlamak için dikkatle çalışıyor. Memleketin şiddetle muhtaç olduğu yeni kurumları vücuda getirmek, geriye bırakılmaz bir ehemmiyet almıştır. Bu sene üniversite öğretim meslekî kanun lâyihası yüksek tetkikinize arz olunacaktır.

Teknik öğretim, kararlaşan programı takip ediyor. Üç dört sene içinde, üç dört misli fazla neticeler aldığımız halde, henüz ihtiyacı bir dereceye kadar karşılayacak dereceden çok uzaktayız. Bir ehemmiyetli başlangıç olan eldeki programı önümüzdeki iki üç sene içinde tamamiyle yerine getirdikten sonradır ki, memlekette teknik öğretim temel atmış ve geniş bir ihtiyacı içine girmiş olacaktır. Kız ve erkek, şehirli ve köylü teknik öğretim kurumları ve akşam sanat okulları, bütün orta öğretim kurumlarının ve öğrencilerinin bir çok misli olması lâzımdır. İş, bu görüşle kavranırsa meselenin büyüklüğü gözönünde canlanabilir.

Güzel sanatlara Maarifimizin verdiği ehemmiyetin millî eğitimde büyük yeri vardır. Güzel sanatlar Türk milletinin iyi kabiliyetlerini meydana çıkartıp yükseltmek, büyük amacıdır.

Maarifin yazı eserleri ve her alanda yayınları, çok muhtaç olduğumuz bir çalışmadır. İnsanlığın büyük mahsulleriyle millî kütüphaneyi zenginleştirmek, onları, her seviyenin ve her kesenin erişebileceği bir şekilde yapabilmek, millî eğitimde en verimli tedbirlerdir. Maarif Vekilliğimiz, genç öğrencilerimizin insana terbiye ile, geniş vazife ve vatan sevgisiyle yetişmeleri için yumuşak ve sert bütün tedbirleri gözönünde bulunduracaktır. Eminiz ki, Türk milletinin büyük istikbali, çocuklarımızın en geniş sayıda ve en değerli yükseklikte yetişmelerine, bir de vatanda bayındırlık ve yeni zamanın ihtiyacına göre cihazlanma gayretlerinin en dar zamanlarda da kesiksiz olarak devam etmesine bağlıdır.

Sayın arkadaşlar;

Cumhuriyet Maliyesi yüklü ve verimli senelerinden birini daha muvaffakiyetle geçirdi. İçinde bulunduğumuz yılın mali ödevleri de hafif değildir. Bu sene takdire değer en ehem-

miyetli maliye işlemiz, âdi ve fevkalâde bütçelerin bir arada ve bir cetvelde gösterilmesidir. Bütçe masrafları, milletin vergileriyle ve iç istikrazlar ile karşılanmağa çalışılmıştır. Türk milletinin İkinci Dünya Harbinde Devlet maliyesi için gösterdiği kabiliyet, felâketlerden korunmasının ve millet hayatını emniyet ve ilerleme yolunda yürütmenin başlıca temeli olmuştur. Ne kadar ehemmiyetli vergiler ve ödevler konduğunu biliyoruz. Ancak Büyük Milletimizin vatanseverliği ve vergi ödemenin müstakil millet olarak yaşama şartlarından birisi olduğunu bilmesi sayesinde bugünün sert vazifelerini karşılayabiliyoruz. Maliyemiz, millet fedakârlığının cevabı olarak ihtiyaca yetişme, düzgün ödeme, içerde ve dışarda Devletin mali itibarını koruma muvaffakiyetlerini gösterebilir. Devlet tahvilleri, vatanş nazarımda büyük kıymetini muhafaza etmiş olmasından iftihar duyuyoruz. Şüphe yoktur ki, memleket müdafaasının ve her türlü gelişmenin öz kaynağı, hazinedir. Vatandaşlar, hazine kuvvetini bugün için ve gelecek için başlıca dayanak tutukça vatan daima daha ileri ve daha yüksek olacaktır. (Alkışlar).

Büyük Meclis, önümüzdeki sene içindeki sağlam bir maliye nizamını korumak yolunda gerekli tedbirleri alacaktır.

Hükümet, maliyede vukufu ve geniş islâhat için bütün gayretlerini sarfedecektir. Ödevini iyi yürekle yerine getiren vatandaşa kolaylık göstereceği, ve vergi borcunun tam ödemekten kurtulmak isteyenlere tesirli olarak karşı koyucu usuller durmadan aranacak ve düzeltililecektir.

Aziz arkadaşlar;

Cumhuriyet Ordusunun maddi ve mânevî kudretini arttırmak için bu sene hareadığımız emekleri de çok verimli olmuştur. Yüksek bir vazife aşkile Ordularımız yetişme ve cihazlanma yolunda takdirinize değer yeni kıymetler kazanmışlardır. (Alkışlar).

Cumhuriyet Ordularının vatana karşı en yüksek vazifelerini ifa etmelerini emrettiğimiz zaman, onların başarılarından büyük iftihar duyacaksınız. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Arkadaşlar:

Dış siyasetimiz bu yıl içinde, ötedenberi kendimize çizdiğimiz umumî istikametini seyrini takip ederek yeni bir merhaleye varmıştır.

İngiltere ile ittifakımızın çerçevesi içinde olarak, Almanya ile ekonomik ve diplomatik münasebetlerimizin kesilmesine karar verdiniz. Bu tarihî karar, şümül ve tesiri itibarıyla, beklenen neticeleri varmıştır. Şüphesiz ki bu karar, millî iradenin çok önemli ve isabetli bir eseri olmuştur. (Alkışlar).

Cihan harbi Müttelikler lehine kesin neticeli safhasına girmiş bulunuyor. Gelecek sulhun insanlığa adaletli, küçük, büyük her millet için emniyetli bir devir getireceğini umuyoruz. (Alkışlar).

Milletlerin istiklâlini ve emniyetini koruyan yeni bir düzen kurmak için büyük devletlerin elbirliğiyle çalışmaya muvaffak olacağına inanıyoruz. Türkiye, milletler ailesinde faydalı ve yardımcı bir uzuv olarak elinde olan her gayreti sarfedecektir (Alkışlar).

Büyük komşumuz Sovyet İttihadı ile münasebetlerimiz, yürürlüğünü karşılıklı olarak tanıdığımız ileri muahedelerin hükümleri içinde ve dost mahiyettedir (Alkışlar). Sovyet komşularımızın geçirdikleri fedakârlık ve kahramanlıkla dolu harp yıllarında, muahedelerle tesbit edilmiş olan münasebetlerimize dikkatle riayet ettik. Gelecek senelerin münasebetlerinin de dost komşuluk duyguları ve şartları içinde gileşeceğini umuyoruz.

Birleşik Amerika ile münasebetlerimiz ve temaslarımız ikinci cihan harbi esnasında daha artmış ve daha dostane olmuştur (Alkışlar). İki memleket arasındaki münasebetlerin gelecekte daha geniş ve daha yakın olacağını ümit ediyoruz.

İngiltere ile ittifak münasebetlerimiz en güç imtihanlardan geçtikten sonra, taze ve canlı mahiyetini muhafaza etmektedir (Şiddetli alkışlar). Memleketimiz, ittifaka büyük değerini vermekte devam edecektir (Alkışlar). İki memleket arasındaki dostluk münasebetlerinin daima daha ileri olacağını umuyoruz.

Fransa'nın kurtuluşu memleketimizde umumî sevinçle karşılanmıştır (Alkışlar). İstikbalde de Fransız milleti ile münasebetlerimizin geniş ve samimî olacağına eminiz.

Diğer bütün komşularımızla münasebetlerimiz dostçadır. İstiarap ve felâket geçirmiş ve geçirmekte olan memleketlere yürekten sempati besliyoruz. Komşularımızın sıkıntılarından kurtularak normal gelişme ve ilerleme devrine girmelerini büyük sevinçle karşılayacağız.

Kahraman Yunan milletinin süratle toplanıp kurtulduğunu ve büyük kabiliyetlerinin haklı olarak kalkınmayı tahakkuk ettirdiğini memnun olarak takip edeceğiz (Şiddetli alkışlar).

Fedakâr Yugoslavya'nın yakın bir zamanda tamamiyle kurtulmuş olmasını en iyi dostluk duygularıyla temenni ediyoruz (Alkışlar).

Balkan milletleri arasında eski ihtilâfların ortadan kalkarak sükûnetli ve itimatlı bir münasebet vücutta gelmesini, elimizden geldiği kadar kolaylaştırmağa çalışacağız (Alkışlar).

Aziz arkadaşlar!

Hiç bir millete karşı gizli niyeti ve ihtilâflı meselesi olmayan Türkiye Cumhuriyeti, milletçe maddî ve mânevî alanlarda ilerleme gayretleriyle, milletler ailesi içinde dostluk ve iyi ge-

çinme münasebetleri ile bir sulh ve istikrar unsuru olarak yaşamak azmindedir (Şiddetli alkışlar).

Arkadaşlarım!

Devlet işlerini size ağır olarak söylediğim Türkiye Cumhuriyeti, iç idaresinde sağlam, demokratik ve millî bir siyaset takip eder. Bütün vatandaşlar için eşit bir adaleti, fikir ve viedan hürriyetini samimî olarak esas tutan bir anlayıştayız. Kanunlarımız memlekette dirliği ve düzenliği korumak için kuvvetli ve tesirlidir. Hükümet işleri Büyük Millet Meclisinin kesiksiz kontrolü altında, iç ve dış politikada her yapılan, milletin gözü ve bilgisi önündedir (Alkışlar). Hiç bir hakikat Türkiye'de millettten gizlenemez.

Bu Devlet, en çetin bir harbi Büyük Millet Meclisinin daimî çalışması içinde bitirerek kurulumuştur. Büyük Millet Meclisi kürsüsünde Devlet ve millet işleri için Millet Vekillerinin söyledikleri, Büyük Meclisin kendi nizamnamesinden ve kanunlarından başka bir tesire tâbi değildir.

Bu kürsüden vakit vakit Hükümet ieraatına karşı yükselen sözlerin her zaman tasvip ve takdir sesleri olmadığını gösteren örnekler sayısızdır. Millet murakabesinin şüphe götürmeyen delillerini, Büyük Millet Meclisinin çalışmalarında bol bol bulabiliriz. Türk milletinin sağduyusu ile, Büyük Millet Meclisinin vatanseverliği, doğru yanlış bütün tenkitlerin içinden vatan için hayırlı ve faydalı kararları bulmamıza imkân vermektedir. İdaremiz, bütün mânasiyle halk idaresidir. Bu idare, demokrasi prensiplerini Türkiye'nin bünyesine ve hususi şartlarına göre tekâmül ettirmektedir. Türkiye halk idaresinin ameli tedbirlerini bulurken, ilk günden itibaren taklit bir idareye düşmekten sakındık ve daima sakınacağız. (Şiddetli ve sürekli alkışlar). İkinci Cihan Harbinin başındanberi türlü değişmelere uğramış mahdut ve kararsız vatandaşlarda yanan taklit prensiplere, Türk milleti şiddetle ve muvaffakiyetle karşı koydu. Harp sonunda ve sonrasında uyanmak istidadı gösterecek yeni taklit arzularına da, kesin olarak karşı koyacağız. (Şiddetli ve sürekli alkışlar). Türkiye'de halk idaresi, kesiksiz bir tekâmül yolunda yürüyerek durmadan yükselecektir. Emniyetle söyleyebiliriz ki, Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Hükümeti özel menfaat kaygılarının daima üstünde kalarak, bütün kudretlerini milletin menfaat ve faydası yolunda harcamak ehliyetini göstermişlerdir.

Aziz Arkadaşlar:

Büyük Türk Milleti, kendi hizmetinde çalışan evlâtlarını daima yürekten ve takdirle anacaktır. (Bravo, sürekli alkışlar, yaşa, varol sesleri).

3. — SEÇİMLER

1. — Meclis Reisi seçimi

REİS — Reis intihabına başlıyoruz. Lütfen reylerinizi kürsünün üzerindeki sepete atınız.

Çekilen kuraya göre reyler Trabzon intihap dairesinden başlanarak sepete atılacaktır. (Reyler toplandı.)

REİS — Reyleri tasnif edecek arkadaşlar için kura çekiyorum :

Dr. Saim Ali Dilemre (Rize), Mevrure Aksoley (Ankara), Nazmi Toker (Kayseri).

Reye iştirak etmiyen arkadaş var mı? Rey toplama muamelesi bitmiştir. Şimdi reylerin tasnifi yapılacaktır.

REİS — İntihabın neticesini arz ediyorum. 387 reyle ve intihaba iştirak eden arkadaşların ittifakiyle Büyük Millét Meclisi Reisliğine Çankırı Mebusu Mustafa Abdülhalik Renda intihap olunmuştur. (Alkışlar).

(Çankırı Mebusu Mustafa Abdülhalik Renda reislik makamını işgal ettiler.)

REİS — Aziz arkadaşların; reisliğe seçmek suretiyle hakkımda göstermek lütfunda bulunduğunuz büyük itimattan dolayı hepimize ayrı ayrı şükran ve minnetlerimi sunarım. Vazifemi görürken çok kıymetli yardımlarınızı esirgememenizi bilhassa rica ederim. (Alkışlar).

2. — Reis Vekillikleri, İdare Âmirleri ve Kâtipler seçimi

REİS — Divanı Riyaset intihabına devam ediyoruz.

Reis Vekilleri, İdare Âmirleri ve kâtipler seçilecektir.

Evvvelâ verilecek reyleri tasnif için üçer arkadaş seçeceğiz.

Reisvekillikleri için :

Hâzım Atrif Kuyucak (Zonguldak), Hamdi Selçuk (Hatay), Arif Baytın (Ankara).

İdare Âmirleri için :

Atrif Bayındır (İstanbul), İhsan Ezgü (Samsun), İbrahim Necmi Dilmen (Burdur).

Kâtiplikler için :

Dr. Süeda Kâatçılar (Manisa), Hikmet Işık (Sivas), Vehbi Sarıdal (İstanbul).

Şimdi herkesin kutuları sağa almak suretiyle reylerini atmalarını rica edeceğim.

(Yozgat intihap dairesinden itibaren reyler toplandı).

Reye iştirak etmeyen var mı?

Rey toplama muamelesi bitmiştir.

Reylerin neticesini arz ediyorum.

Reis vekillikleri için 358 arkadaş rey vermiştir. 358 reyle Dr. Mazhar Germen (Aydın), Refet Canrtez (Bursa), Şemsettin Günaltay (Sivas), reisvekilliklerine seçilmişlerdir.

İdare âmirlikleri için 357 arkadaş rey vermiştir. 357 reyle Hâlit Bayrak (Ağrı), Muttalip Öker (Malatya), İrfan Ferit Alpaya (Mardin), İdare âmirliklerine intihap edilmişlerdir.

Kâtiplikler için 360 arkadaş rey vermiştir. Behçet kemal Çağlar (Erzincan), Kemal Turan (İsparta), Vedit Uzgören (Kütahya), Nasuhi Baydar (Malatya), Naşit Fırat (Samsun), Necmeddin Sahir Silan (Tunceli) 360 reyle kâtipliklere seçilmişlerdir.

Encümenlerin seçilmeleri için ihtisas cetvelleri dağıtılmıştır. Bugün başka müzakere edilecek bir işimiz kalmamıştır. Binaenaleyh, önümüzdeki, yani ayın sekizinci çarşamba günü toplanmak üzere bugünkü inikada nihayet veriyorum.

Kapanma saati : 17,55

